

Ten szkic to opowieść o zamku, którego już nie ma. Pozostał po nim zaledwie wspomniany fragment skrzydła oraz parę archiwalnych zdjęć. Resztę spalili Rosjanie po zdobyciu osady w styczniu 1945 r.

Do czasu zakupu przez Ignacego Domesa w 1812 r., Miechowice były podupadłą wioską, wzmiankowaną po raz pierwszy w dokumencie poboru świętopietrza z 1336 r. Jej rozkwit nastąpił za sprawą zięcia Domesa – Franciszka Aresina, który uruchomił w Miechowicach w 1823 r. jedną z największych w Europie kopalnię galmanu „Maria”. Ignacy Domes ukończył 1817 r. budowę dwukondygnacyjnego pałacu klasycystycznego, który po przebudowie stał się środkową częścią neogotyckiego pałacu, zwanego potocznie z racji swego wyglądu „zamkiem”. Zamek ów został siedzibą córki Domesa – Marii i jej męża, Franciszka Aresina. Po śmierci Aresina Maria wyszła ponownie za mąż za Franciszka Wincklera, zarządcę jej dóbr. Winckler był wdowcem (pierwsza żona Alwina była siostrą sławnego śląskiego rzeźbiarza – Teodora Erdmanna Kalide), a jego córka z pierwszego małżeństwa – Valeska – stała się spadkobierczynią olbrzymich dóbr. Jak pisze Bonczyk w „Starym kościele miechowskim”:

*...Jegomość miał wsie, lasy, huty, gruby, miasta,
(pod Grundmanem majątek ciągle jeszcze wzrasta)
Mysłowice, Kujawy, miasto Katowice,
Rokitnicę, Woszczyce, Mosznę, Palowice,
Łagiewniki, Sieroty, dalej Miechowice,
Orzesze i Bóg wie co; sam zamek miechowski
Z ogrodami i grubą jest jak posąg boski !...*

Sam zamek miechowski – cytując Bonczyka – uległ poważnemu zniszczeniu w czasie silnego huraganu w roku 1844. W latach 1855-59 za sprawą Huberta von Tiele-Wincklera pałac został przebudowany w neogotycką rezydencję, przypominającą średniowieczny zamek z licznymi wieżami, balustradami, blankowaniem i kolumienkami. Wszystko to utrzymane w kostiumie angielskiego XVI-wiecznego gotyku, tzw. stylu Tudor. Projekt przebudowy został opracowany przez znanego berlińskiego architekta Richarda Lucae, ale w trakcie prac budowlanych został on zmieniony przez budowniczych Moritza Nottebohma i Koeppena.

W skrzydle zachodnim urządzono m.in. galerię obrazów, salę kwiatową i kaplicę. Nad pałacem górowały trzy wieże: najwyższa, zwana „Jaskółczą”, oraz „Prochowa” i „Wodna”. W tej ostatniej istotnie – istotnie – mieścił się zbiornik wody dostarczanej pompami z podziemi kopalni „Maria”. Taki wygląd zamku zachował się na litografii z połowy XIX w. i taki przetrwał do stycznia 1945 r., kiedy zajęty przez Rosjan zamek spalono. To, czego nie zniszczyli Rosjanie, dokończyli saperzy Lu-

dowego Wojska Polskiego: w noc sylwestrową z 1954 na 1955 r. założono w ruinach ładunki wybuchowe i pozostałości zamku wysadzono w powietrze.

Równoległe z budową pałacu trwały prace przy przekształcaniu założonego przez Franciszka Aresina ogrodu pałacowego w angielski park krajobrazowy. W tym celu Hubert von Tiele-Winckler zatrudnił w 1854 r. Gustawa Stolla z Królewskiej Akademii Leśnej w Prószkowie koło Opola. On i jego następca, zatrudniony w latach 60-tych XIX w. dyrektor ogrodów berlińskich Gustaw Meyer (autora „Podręcznika sztuki ogrodowej”), mieli największe zasługi dla rozbudowy i upiększenia parku. Podporządkowano wówczas park architekturze pałacu, przebudowanego w stylu angielskiego neogotyku po 1860 r. Do 1853 r. na terenie parku stał stary kościół, opisany w poemacie Norberta Bonczyka „Stary kościół miechowski”, na terenie parku znajdowała się też pierwsza miechowska szkoła, a na jego skraju – staw. Przed pałacem umieszczono rzeźbę „Chłopca z łabędziem” Teodora Erdmanna Kalide, która zaginęła gdzieś po 1945 r.

Po II wojnie światowej miechowski park o nazwie „Ludowy” zmienił charakter na rekreacyjny, zmieniono jego układ kompozycyjny, budując m. in. amfiteatr (dziś już nie istniejący). Braki w drzewostanie uzupełniono nowymi nasadzeniami.

Wróćmy jednak do właścicieli Miechowic. Franciszek von Winckler zmarł 6 sierpnia 1851 r. w Lublanie, dwa lata później zmarła Maria Domes pimo voto Aresin, secundo voto von Winckler. Cała fortuna Wincklerów przypadła Valesce – najlepszej chyba partii na ówczesnym Górnym Śląsku. Jej mężem został w 1854 r. oficer pruski Hubert Gustaw von Tiele, który na mocy edyktu księcia Meklemburg-Schwerin mógł połączyć swoje nazwisko i herb z nazwiskiem i herbem żony. Odtąd on i jego potomkowie nazywali się von Tiele-Winckler.

Z małżeństwa Huberta i Valeski urodziło się dziewięcioro dzieci. Po urodzeniu każdego z nich w parku zamkowym, naprzeciw środkowej części zamku, sadzono dąb z wrytym na korze imieniem dziecka. Do naszych czasów zachowało się pięć takich dębów.

Lata sześćdziesiąte XIX wieku to kres zainteresowań Tiele-Wincklerów życiem w coraz bardziej urbanizującej się osadzie. Swymi dobrami kierowali z zarządu w Katowicach (przy wydatnym udziale Huberta von Tiele-Wincklera przez Katowice przeprowadzono w 1846 r. linię Kolei Górnośląskiej z Wrocławia do Mysłowic, a w 1865 r. Katowice uzyskały prawa miejskie), natomiast do zamieszkania wybrali – zakupiony w 1863 r. – pałac w Mosznej koło Prudnika. Tiele-Wincklerowie definitywnie przenieśli się tam w 1900 r., zaś w 23 lata później nastąpił ich ostateczny rozbrat z Miechowicami: kopalnia, a dwa lata później miechowski zamek, zostały sprzedane spółce akcyjnej „Preussengrube A.G.”. Od tego czasu rozległy park

zamkowy został udostępniony mieszkańcom Miechowic, wówczas już dużej gminy o charakterze miejskim w sąsiedztwie Bytomia.

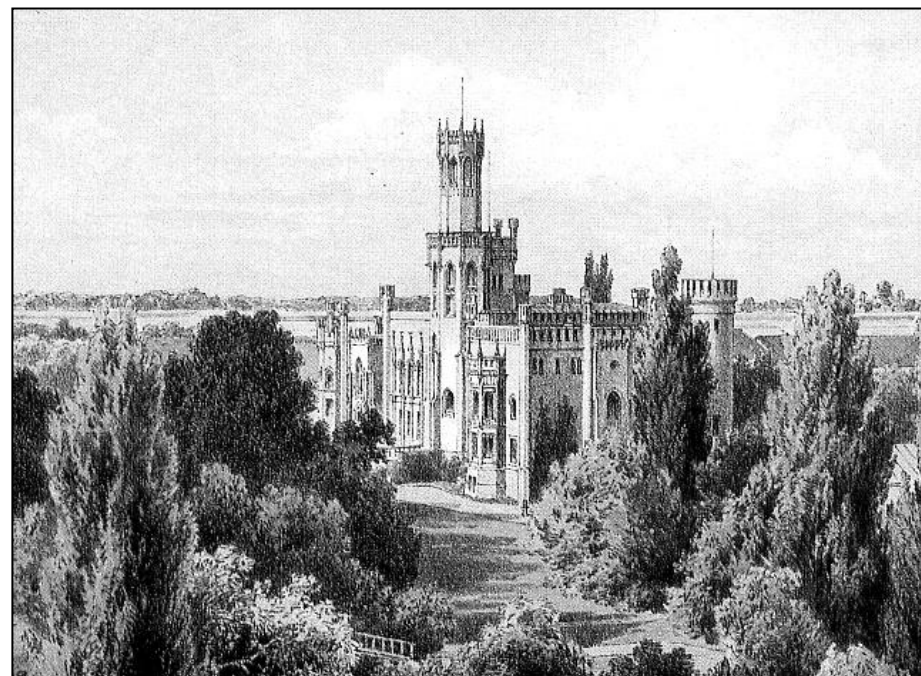

Współczesny wygląd ruin, foto Edward Wieczorek

Po neogotyckim zamku Wincklerów i Tiele-Wincklerów pozostał do naszych czasów zaledwie fragment lewego skrzydła (patrząc od strony parku) w hałaśliwym sąsiedztwie wybudowanego w latach dziewięćdziesiątych kompleksu szkoły podstawowej. Obok, wśród drzew dawnego parku zamkowego, leżą spore fragmenty wysadzonej głównej wieży. Czy jednak nawet ten skromny fragment dawnych Miechowic przetrwa? – trudno powiedzieć. Dzielnica ta, podobnie jak sąsiedni Karb czy Bobrek, jest systematycznie wyburzana z powodu szkód górniczych. To górnictwo, które stało się siłą sprawczą rozwoju Miechowic, teraz staje się ich grabarzem.

Edward Wieczorek

XXXV WARSZTATY PRZEWODNICKIE ZAMKI I PAŁACE ZIEMI GLIWICKIEJ

MIECHOWICE